

Ès mèis-sì èl «nemis dla patria» a pissa longh e av parla...

“DEI DELITTI E DELLE PENE”

Ès mèis-sì i dovìa fé, tant për cangé, n'antervista. E i savia già a chi fela. Ròba fòrta. Ròba che i peule lese la Busiarda për tuta la vita, ampiniar ed d'ariva gram da fevlo seurte da j'orije, e i na lese nen ed ròba parèj. Mach che peuj i l'hai pijame n'anfreidor ch'i j'era bele li për ciamé lè “stato di calamità naturale” për mé nas, e i l'hai passé quaich di antecà sota le cuerte.

Parèj i l'hai vardà tanta television, pi che mia “modica quantità”. Adess i sai nen vojautri, ma mi, quand ch'i vardo la tele, i m'anrabio. Peuj im buto a pensé (a l'é për lòn che a-i é la tele, perchè a l'ha na “fonsion educativa”). Fonsion bin visibila quand che na mare a veul sbaruvé soe masnà, a visca la tele, a treuva la faccia ed Monsù Prodi ch'a rij, e ij gagno a coro via an krij).

Mach che mi, pi i penso e pi i m'anrabio. A l'é 'n sircol ch'it na seurte pi nen. Antlora i l'hai pijà la piuma (a l'é na maniera 'd di: le piume a-i son pi nen) e i l'hai butame a scrive. Nen për feve pensé o për convince quaidun. Nò; mi i l'hai gnun-a fonsion educativa. Èl nemis dla patria a l'é gram: i scrivo mach për feve anrabie. E parèj mi i gòdo.

Miraco i l'ave notà che la tele, tuti ij canaj ansema e bele tuti ij di (repetita juvant...) an la conta che a-i son tanti ch'as rovin-o ant ij bar, con dle machinètte d'el diav ch'at pijo ij sòld. A-i é 'd gent, an fan savèj, che a va a robé për mantene el vissi, gent che a-j' pija

ij sòld a soe masnà. Miraco gent che peuj as massa. E tut për le machinètte mangiasòld.

Adess, mi im n'antendo nen vaire ed bar e gnanca 'd gieugh (quaidun a dirà: ma 'd còsa ch'a l'é che it n'antende, ti? Ciaparati!); e peuj lor-lì a la tele a l'hai soa bela fonsion, e mission, educativa, e a vanta cherdje. Ma al nemis dla patria a-j' che le machinètte a fan tant dani, ma dzortut a fan ed dani a lè stat? E già, perchè s'it gieughe con le machinètte it gieughe meno ai gieugh che lè stat an èsmon tuti ij di: ij gieugh gropà al balon, ij gieugh con coj ch'a canto, e l' famos gieugh, el “lòt”, che mia nòna bonanima a ciamava “gieugh ed Genoa”. E mai gnun ch'a l'abia dine che 'd gent as rovin-a an campand via ij sòld con lè stat. Ma ij sòld a son j'istess, e l'onestà d'el gieugh...lassoma perde.

Fé atension: a l'é nen che mi i sia contrari ai gieugh, e i l'hai gnun problema moral se lè stat at fa gieughe e antrant a-j resto un pòch di tò “cicio” tacà a soe piòte. Për contra i l'hai ed problema a capi perchè, se lè stat a peul fete gieughe, ti it peule nen felo për tò cont. Nò: it peule avèj el vissi, ma mach s'it gieughe con lè stat. Sedèsno as ciamava “gieugh d'asard”. E a l'é, i cherdò, na ròba seria (ant el sens che a-i son ed còse serie an Italia), e già mach sossì a basteria për dive 'd nen provéje. Ma l' problema a resta: un ch'a fa l' “gieugh d'asard”, é-lo un criminal ant l'istessa mane-

ra che un ch'a tira sù ij portafeuj da le sacòcie dla gent? A l'é probabil che 'd sì, che lè stat a-j trata da criminaj tuti e doj. Ma penseje un moment: vojautri, i CHERDE ch'a sio tuti doi criminaj? O, s'i veule, col ch'a l'é ch'av pias ed meno? E se, come ch'i cherdò, vòst pensé a l'é coma l' mé e diferent da col dlè stat, a vanta ciamesse perchè. I soa veje e aretrà nojàutri, e i dovoma a prendere (da la tele e dai giornaj) a traté da criminaj ij giogador (d'asard; j' autri nò, j' autri a van bin)? Miraco, an fa savèj lè stat, ij giogador a son fin-a pes che ij lader. Për ij lader, dzortut se pòver, a-i é sempe pronta na giustifcassion. Se peuj a son mòro a smija squasi ch'a faso bin...

O miraco i l'oma rason nojàutri? E 'n lader a resta 'n lader, e fin-a un ch'a gieuga a sòld, e fin-a un ch'a organisa un pòst për giughé a sòld, a saran, ed sigur, pèrson-e nen racomandabij, ma contut nì lader nì sassin?

Sì l' dèscors as fa ancreus: se lè stat a l'é la sorgiss dla lej e d'el drit (coma ch'a disio ij fassista, ma a smija nen che a sia cangià tant) a-i é gnente da fé: i l'oma tòrt, tòrt mars.

Ma a-i é 'dcò n' autra scòla, na tradission (filosòfica) ch'a dis che nò, che a-i son dij crimin ch'a son condanà da tuti e sempe, da tute le saviltà e religion, e ch'i savoma esse dij crimin senza dabzogn dla television e dlè stat: a son ij crimin NATURAJ: robé, massé, e pòchi d' autri. La lej e le convension a-j'

gionto tanti d' autri “crimin” che mincadun a sa esse nen crimin ant l'istessa manera dj' autri: tueghe ai sòld, beive, fumé, conté ed cuche, e via parèj.

Se costa scòla 'd pensé, el giusnaturalism (la teoria dla lej naturala), a l'ha rason, i l'oma capi come mai, dòp desen-e d' ani ch'an la conto, i seguitoma a avèj bastansa ciàir, an nòsta testa ed gent sempia, lòn che a l'é giust e lòn ch'a 'l'é 'd meno.

Costa scòla 'd pensé a dis edcò che për avèj un crimin a vanta che a-i sia na vittima. Gnun-a vittima = gnun crimin. Èl problema, con el gieugh d'asard, a l'é ch'a l'é bin malfé capi chi ch'a sia, e s'a-i é, la vittima. Lòn che doe pèrson-e a deciso 'd fé, se tute e doe a l'han la rason (a son nen fòle, an sens medich) e a fan nen ed mal a na tersa pèrson-a, a l'é nen un crimin. A peul nen fene piasì, a peul esse contra nòsta religion, a peul esse 'dcò contra la moral, ma a l'é nen un crimin. Coma tanti autri problema sossiaj dont an la conto: la prostitussion, el contraband ed sigaret, e via parèj.

Con el contraband, peuj, l'afé a l'é pi sempì: a esist mach perchè lè stat a l'ha dèssidù d'avèj el monopòli ed na sèrta mercansia. S'a l'avèissa decidù d'avèj el monopòli d'el vin ross, a-i sarìo tanti letor, i son sigur, che l' vin ed contraband a lo catrìo l'istess. E se lè stat a decidèssa, an soa savèssa, ed proibì ed beive barbera? I vnirio tuti a esse, për la lej, ed delinquent. Ma i sarìo delinquent për dabon? Ij contrabandier antlora a

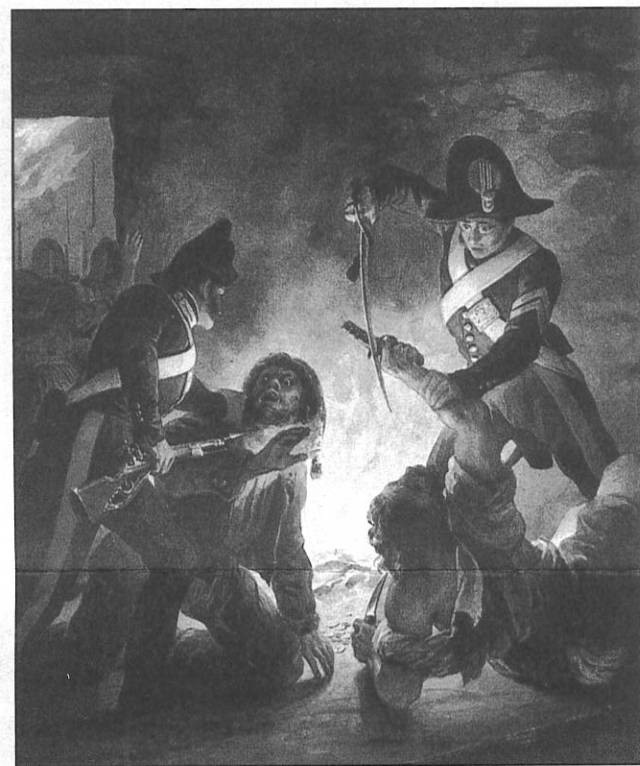
son mach pèrson-e ch'a veulo smon-e na mercansia a sò pressa (el pressa d'el mèrcà, ch'a l'é peuj el pressa che la gent a l'é disponibil a paghé për la mercansia), con nè stat ch'a-j fa la guera perchè a veul vende la mèdema mercansia a 'n pressa pi aut, e a deura ij sòld che parèj a vagna për combate...coj ch'a veulo vende l'istessa ròba a meno, ij contrabandier. Nen fene: ancor nen content, lè stat a l'ha peuj fin-a l' coragi 'd dine che lòn dont chiel a l'ha 'n monopòli, ij sigaret, a fan 'n binopòli (ansima a tuti ij pachet dij sigaret a-i é scrit “nuoce gravemente alla salute - ndr) Ma antlora perchè a-j' vend? Se tut ès dèscors a dovèissa convinc-ve (s'av convinc

nen iv dago l' permess ed chitè li), adess i l'oma capi perchè lè stat an anciorgnugh d'asard e dle machinètte mangiasòld e dij contrabandier: perchè fene dèsmen-tié la lej naturala, perchè fene ampene n' autra moral: la soa. Lè stat a veul fene perde l' orisont (l' orisont moral) e a va, literalment, contra natura.

E adess i podoma torna visché la tele (o lese la Busiarda) e vardela con j' euj dla lej naturala. E fene tante bele ghignade. O anrabiesse, coma ch'i faso mi.

E tut sossì mach perchè i l'hai pijame n'anfreidor! I l'avèissa la malaria, cò ch'i scrivèria? “Guera e pas”?

Mauro Tosco

Nen mach an sla colin-a turineisa:

PANTERE NÈIRE E DRAGON VOLANT.

Èl gatass nèir ch'a mangia ij cit dèdré 'd Superga a l'è nen sol, pòvra bes-cia! Edcò ant la campagna roman-a a l'han vist na pantera, che, per vaire di, a l'ha terorissà la gent an tra Maccaresse, Testa di Lepre e Aranova, paisòt d'el litoral lassial. Për di la vrità, a rèsguard ed la pantera 'd Baudissè, ij “mass-media” a j'ero fass-ne ancòrte subit ch'a l'era na folarià, quand ch'a l'han fane vèdde al Telegiornal, ant n'antervista, j' “espert” ch'a l'avio ciamà për ciapé l'animal: na spece 'd mès-cètta tra Tremalnik e Tartarin ed Tarascon-a.

Ma costi-sì a son mach j'ultim rivà dla longa fila d'animaj ch'a va a ngrossé la fèra dle faule metropolitane, fasant-la dventé sempe pi galupa. Ant el “Barbiere di Siviglia”, don Basili a-j' dis a don Bartol che “la calunnia è un venticello”, e a l'é pro vèra che minca vos, minca ‘nsinuassion, an passand da na boca a l' autra, a pija maniman pi còrp, pi 'd consistensa, fin-a a dventé na vrità assoluta (sempe ch'as ariessa nen a ciapé an castagna chi ch'a l'ha n'vntass-la). Soens a l'é mpos-

sibil torné a l'origin dè ste stòrie, contà da 'n conos-sènt con tuti ij particolar, ma sempe a ncapità a cheidun d' autr, ch'a colpisso drit e creus an nòsta immaginassion. Chèich vira le notissie a rivo fin-a an sle pagine dij giornaj, ma 'dcò mbelessi a resta sempre motobin malfé trovè ij protagonist d'la fàula. Rat gigant, babi monstruos, giari sassin, bisse 'd vaire mèter, e tanti, tanti, felin liber, pront a mòrde e a sgrafigné.

Arcordè-ve 'd col articol d'el “Corriere della sera”, giornaj dij pi lesù (e 'd conseguensa dij pi cherdù), ch'a contava dla cobia 'd milanes an viagi 'd nòsse 'n Thailandia: l'orsì a j'ero portasse a cà n' cagnèt ch'a l'era afessionasse a lor lagiù, ma, a 'n bel moment, sto bes-cin a l'era mangiasse machura tut un gat, lassand mach pi la plissa sagnolenta; a l'avio peuj dèscouvert ch'a l'era nen un can, ma n' “ratto peloso thailandese”, gnentemeno, na bes-ciassa grama e pericolosa. Ma gnun a l'ha mai vist, gnanca an fòto, nò i cagnèt-ratass, nò ij doi spoin.

Conte d'avistament, rèscontr avzinà, aventure afrose con

tut n'esercit dè “schèrs ed natura”, a son schedà e catalogà al “Centro per la Raccolta delle Voci e delle Leggende Contemporanee” ed Lissàndria, dirigù da Paul Toselli, ch'a pubblica 'n boletin antitolà “Tutte Storie”, titol che, bele da sol, a l'é già tut un programma.

I veule d'esempi d'el passà? A-i é gnanca da andè a sgaré tant. Èl filon pi sgnor a l'é 'd sigur col dij felin servaj, che, a vèdde le segnalassion, a deuvo leteralmènt ampini nòste lande an tuti ij canton. Un dij pi famos a l'é la pantera roman-a che quàich ann andaré a l'ha ispirà ant jè student dle università tuti coj aut ideaj ed libertà! Peuj, el puma fantasma 'd Casalotti a Roma, el gatass misterios ant la campagna d'Avellino, la pantera 'd Colfiorito, d'avzin a Macerata, dj' autri felin neir ch'a van a spass për j' aviron d'Ostuni an Puglia e për ij bòsch d'avzin a Trevis, un leon magnifich ch'a l'é stait avistà an sle montagne tacà a Pistòia (a 'n bel moment a j'ero fin-a tre, ma peuj a l'han vist-je mej... e a j'ero tre can!) e a Reggello, da le bande 'd Firènze, a son già

'n tanti che a l'han vist na tìgra, anquadrà da la lus dij fanaj dla vitura.

As capiss che dle vire a saran dabon bes-ce an libertà, magari scapà da zòo ò da sirc. Generalment, tutun, a l'é evident che l' felin servaj a 'rpresenta l' misteri e l' pericol, an trasmèttend col anciarm anchiet che, ant la civiltà contadin-a, a l'era esclusiv d'el luv. Adess, che l' luv a l'é stait riabilità da la mòda d'ecologia pòst-industriala (ma miraco a l'é tròp tard!), leon, pantera e tigre a l'han robaje l' pòst ant l'imaginassion dla gent. Cola gent ch'a travaja, ch'a cor, ch'a varda la television, ma che, con tuta evidensa, a passa ncor un bel pòch ed sò temp a sugnè.

E a seugna 'd rat ch'a son edventà gigant p'resse stait colpì da 'd radiassion nuclear o 'd serpent monstruos da set o eut mèter, tuti seugn ch'as trasformo subit an realità giurà.

Am ven an ment quand che 'n famos giornaj roman a l'avia publicà la fòto d'un tipo ch'a tnisia su për la coa na nùtria, cola che ij plissè a ciamo castorin, sota l' titol ch'a disia “Topi giganti nelle fogne del

Pantheon”. Ant l'istess periòd, el “Mostro di Fidene” a tnisia ngagià për esvaria neuit la polissia, ij carabinieri, la popolassion e, naturalment, la stampa local. Chi a sarà-lo mai stait col mostro che, tute le sèire, ant l'èscur dle veje muraje, a mandava coj lament da anima n' pen-a? A l'han peuj dèscouvert che na famija d'oloch a l'avia fait el nì e, al moment d'el tramont, ij pipi a tacavo a lamentesse an èspetand l'artorn ed papà e mama con el bocon.

A-i é 'dcò pòst për le bes-ce meno evolùe: le vidoe neire e d' autri ragnass ch'a sè sterme ant ij vas ed piante esòtiche spetand mach ed ponturè quaidun, pèss-gat gròss coma 'd pèss-can ch'a seurto da l'eva për mòrde le cavije dla gent, carpe o quajass ch'a smijo semgèbij për colpa dj' scarich inquinà e cocodrilo ch'a spaciassò 'nt le fognure dla sità, dventà bòrgno a fòrsa dè sté a lè scur.

Paul Toselli a l'ha 'dcò scrivù “La fiera in ch'è s'antitolà ‘l' n'libera invasion delle vipere volanti’” (ed. Sonzogno): el titol a fa arferiment a na stòria 'd mòda an nòste montagne,

ch'a dis che dle vire a comparisso ant el cel ed misterios elicòter ch'a mando giù, con tant ed paracadète, dosen-e e dosen-e 'd vipere. Ma Toselli a parla 'dcò dij rat ch'a seurto d'ant ij cèss e tanti autri animaj protagonista 'd cuche pi amusante che afrose.

Për chi ch'a veul fesse na coltura an sl'argoment, n' autr liber antersant a l'é “Trapianti, sesso e angosce” ed Laura Bonato (ed. Meltemi), ch'a conta, an dzorpi d'el rest, d'el cagnet-rat sassin rivà da la Thailandia, dle vipere volòire e d'ippopotam mòrt ant un giardin zoològich angosà da na mica. Simpatic “Il grande libro delle leggende metropolitane” ed R.L. Fleming e R.F. Boyd Jr. (Magic Press) ch'a illustra le bojade pi dròle con ed fumèt.

N'ultima ròba: el gròss dle notissie 'd cost articol a son pijà da jè scrit ed Guido Lombardi, giornalista e naturalista, fieul ed col Angel Lombardi conossù ant j'ani sessanta coma n'assumis ed j'animaj”, për mi, coma për tanti gagno d'antlora, un ver idol.

Gioanin Marièta

“CONFRERIA D'EL LAMBEL” DONT IJ BUT A SON COJ